

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології та соціології
Кафедра суспільних комунікацій та регіональних студій

Силабус курсу
ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ ТЕОРІЙ

Обсяг	15 кредитів (450 год.)
Семестр, навчання	рік 1-й рік навчання, 1 та 2 семестр; 2-й рік навчання, 3 семестр
Дні, час, місце	24 / 26 Французький бул., за розглядом
Викладач	Худенко Андрій Володимирович, д. філософ. н., професор кафедри
Контактний телефон	+380674811121
E-mail	a65-67n@onu.edu.ua
Робоче місце	кафедра суспільних комунікацій та регіональних студій, к. 40, 24 / 26 Французький бул.
Консультації	Онлайн-консультації: платформа zoom
Комунікація	Здійснюється через очні зустрічі, месенджери та електронну пошту

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предмет вивчення дисципліни	Системне знання про етапи розвитку та функціонування соціологічної науки, про провідні тенденції її зміни, про найбільш значні напрямки, течії та школи, що існували і існують до сьогодні, про великих учених, з іменами яких пов'язаний прогрес цієї науки, про ті, які мали визначальний вплив на посилення ролі соціології у житті суспільства.
Місце дисципліни в освітній програмі:	Дисципліна відноситься до обов'язкових курсів. Вона є фундаментом для освоєння категоріально-понятійного та аналітико-дослідницького апарату соціальної науки, вміння його коректного використання, тлумачення та оновлюючого розвитку. Безпосередньо постреквизитами дисципліни є: Вступ до фаху (OK12), Методологія наукового дослідження (OK16).
Мета курсу.	Представити історію виникнення, становлення та розвитку основних європейських соціологічних теорій, напрямів та шкіл, ознайомити з творчістю провідних представників європейської соціологічної думки.
Завдання дисципліни:	Завдання: (1) розкрити логіку розвитку соціологічної теорії в її різноманітні і цілісності; (2) виділити «точки» взаємопроникнення різних теорій; (3) визначити підстави їх спільного існування в межах поля теоретичної соціології. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен: Знати: ➤ основні соціологічні теорії та школи, особливості їхнього становлення та функціонування; ➤ відмінності категоріально-понятійного апарату основних соціологічних теорій та шкіл, його епістемічний потенціал та межу використання;

	<p>➤ основні теоретичні моделі та методи дослідження, які описують соціальну систему, соціальну дію, соціальне сприйняття, комунікацію та взаємодію на мікро- та макрорівнях</p> <p>Вміти:</p> <p>➤ застосовувати отримані знання для аналізу фактів та подій дійсності з позицій соціології;</p> <p>➤ обґрунтувати власну критичну позицію щодо існуючих схем та моделей аналізу соціальної ситуації;</p> <p>➤ використовувати отримані знання для осмислення та вирішення соціальних проблем.</p>
Компетентності	<p>Загальні компетентності: ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями</p> <p>Фахові компетентності: СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології. СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій СК08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.</p>
Очікувані результати	<p>Програмні результати навчання: РН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності РН02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми РН08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури РН12. Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога</p>

ОПИС КУРСУ

Форми і методи навчання	<p>Курс буде викладений у формі лекцій (74 год.) та практичних (76 год.) занять, організації самостійної роботи здобувачів (300 год.). Викладання та вивчення навчальної дисципліни здійснюється наступними методами:</p> <p>➤ словесні методи: лекція, пояснення, дискусія;</p> <p>➤ методи формування практичних умінь і особистісних якостей: виконання практичних завдань, дискусії, «мозкова атака», рольові ігри, підготовка і здійснення виступів перед аудиторією.</p> <p>Самостійна робота включає роботу з текстовим матеріалом; складання тематичного тезаурусу, есе, складання реферату.</p>
Зміст навчальної дисципліни	<p>I модуль: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІСТОРІЇ СОЦІОЛОГІЇ.</p> <p>Змістовний модуль 1. «Історія соціології» як спеціальна соціологічна дисципліна.</p> <p>Тема 1.1. Предмет «історія соціології». Історичний контекст теоретичної соціології. Прагматика історико-соціологічних досліджень. Критичний потенціал соціології. Шляхи становлення соціології: криза науки кінця XIX ст. та становлення нової наукової дисципліни.</p>

Тема 1.2. Методологія історії соціології. Методологічні стратегії дослідження історії соціології. Національні особливості європейської соціологічної думки.

Тема 1.3. «Класичні» та «сучасні» теорії (модерн – рефлексія модерну). Концептуальні персонажі історії соціології. Діалог з тестом як принцип дослідження становлення соціології.

II модуль: КЛАСИЧНІ ТЕОРІЇ СОЦІОЛОГІЇ.

Змістовний модуль 2: Класична німецька соціологія.

Тема 2.1. Історичний матеріалізм К. Маркса (1818 - 1883).

Інтелектуальна спадщина Маркса. Діагноз капіталізму в «Маніфесті комуністичної партії»; структура капіталістичного суспільства. Соціальна сутність людини. Діяльність як здійснення соціальної сутності людини. Всесвітньо-історичний, тотальний характер діяльності. Комунізм: «гуманістичний» проєкт Маркса. Поняття «відчуження». Об'єктивність відчуження. Відчуження як процес поділу праці. Фетишизація соціальних відносин. Історичний матеріалізм - метод дослідження соціальних відносин. Реальність соціальних відносин і їх політична фігурація. Доли марксизму. Множинність причетний Маркса. До проблеми конфлікту інтерпретацій (на прикладі теорії Маркса).

Тема 2.2. Розуміюча соціологія М. Вебера (1864-1920). Теорія ступенів і напрямків «розчакрування» світу. Історичне становлення соціального. Формальна і матеріальна раціональність. Органічна соціальна етика. Теорія соціальної дії. Розуміння світу як здатність продуктивної уяви: сенс соціальної дії, конструювання ідеального типу, розрізнення «свободи від оцінки» і «віднесення до цінності». Хронотоп Вебера: час і простір міста; «Виборче спорідненість» політики і релігії; клас, статус, партія. Теорія легітимності. Етика відповідальності і переконання.

Тема 2.3. Формальна соціологія Г. Зиммеля (1858-1918).

Значення поняття суспільства: «комплекс усупільнених індивідів» і «форма зв'язку» Соціологія як наука про форми «усупільнення», або вчення про буття-суспільством людства. Загальна, чиста (формальна) і філософська соціології. Динамічне розуміння суспільства; проблема історичного часу. Діагноз часу - трагедія культури.

Тема 2.4. "Спільність і суспільство" Ф. Тьонісу (1855-1936).

Типологія соціальності. Загальна і спеціальна соціології. Теорія спільності і суспільства. Сутнісна і виборча воля. Форми зв'язковий волі.

Змістовний модуль 3. Класична французька соціологія.

Тема 3.1. Позитивізм О. Конта (1789 - 1857).

Криза військово-теологічного суспільства і становлення суспільства індустріального. «Курс позитивної філософії»: формулювання закону трьох стадій і закону класифікації наук. Соціологія як позитивна наука про суспільство. Статика і динаміка суспільного розвитку; прогрес як розвиток порядку. «Курс позитивної політики»: програма перебудови суспільства на шляхах позитивного знання. «Раціональна координація» як джерело суспільного розвитку.

Тема 3.2. Соціологізм Е. Дюркгайма (1858-1917).

Суспільство як цілісний організм. Соціологізм: онтологічний і методологічний

аспекти. Поділ праці і функціоналізація як процеси зміцнення суспільної солідарності. «Коллективні уявлення». Дисфункція і аномія. Правила соціологічного методу: соціальний факт як річ; статична і генетична експлікації соціальних фактів.

Тема 3.3. Соціальна антропология М. Мосса (1872-1950). «Нарис про дар», «Нарис про природу і функції жертвопринесення» - аналіз універсальних форм взаємодії; приклад структурно-функціонального та порівняльно-історичного дослідження конкретних фактів в рамках конкретних соціальних систем. «Цілісність соціальних фактів»: комплексне дослідження соціальних фактів і виявлення найбільш фундаментальних з них.

Тема 3.4. Колеж соціології (Париж, 30-і роки):

3.4.1. «Економічна» теорія Ж. Батая (1897-1962). Теорія «витрати»: нескінченність витрати як умова, що визначає історичність і актуальність різних форм соціальності («Проклята доля», «Теорія релігії»);

3.4.2. Соціологія «сакрального» Р. Кайуа (1913-1978). Соціологічне дослідження міфу і сакрального («Людина і міф», «Людина і сакральне»);

3.4.3. Естетика соціального В. Беньяміна (1892-1940). «Походження мистецтва в епоху його технічної відтворюваності»: критична культур-соціологія мистецтва.

III модуль: СОЦІОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ.

Змістовний модуль 4. Критична теорія Франкфуртської школи.

Тема 4.1. Т. Адорно (1903-1969), М. Горкгаймер (1895-1973) «Діалектика Просвітництва». Перетворення розуму; воля до знання як воля до влади. «Негативна діалектика» Адорно. Проблема методу: логіка соціальних наук К. Поппера та Т. Адорно.

Тема 4.2. Теорія комунікативної дії Ю. Габермаса (1929 г.). Критична теорія Габермаса («Інтерес і знання»). «Система» і «життєвий світ». Системна і соціальна інтеграція. Теорія комунікативної дії: «досягнення розуміння» через вживання мови. Інтерпретація як модус комунікативної дії; об'єктивність розуміння.

Змістовний модуль 5. Теорії «рефлексивної» соціології.

Тема 5.1. Загальна теорія систем Н. Лумана (1927-1999). Система і навколишній світ. Розрізнення як соціальна форма. Самореферентність (автопойезіс) системи. Тимчасове структурування системи. Комунікація. Відмінювання структурних елементів і «оперативна замкнутість». Комплексність системи. Можливість спостереження в системі і за системою. Влада і довіру в структурі сучасної соціальної системи.

Тема 5.2. «Рефлексивна» соціологія П. Бурдьє (1930-2001). «Практичний сенс»: критика теоретичного розуму і практичної логіки. «Різниця. Соціальна критика судження смаку»: динаміка соціального простору і соціальні відмінності. Стратегії. Поле. Капітал. Поле інтелектуальної діяльності і поле політики. Методологічна стратегія об'єктивації об'єктивується.

Змістовний модуль 6. Теорії інтеграції дії та структури.

	<p>Тема 6.1. Теорія структуризації Е. Гідденс (1938 г.). Двуетність соціального суб'єкта та об'єкта. Соціальна практика в просторі і часі як базисна сфера соціальних наук. Рефлексивність як «свідомо направляється дія». «Практичне свідомість» як основа соціального знання. Можливості та обмеження структури. Типи суспільств. Аналіз соціальних змін.</p> <p>Тема 6.2. «Реалізм» і соціальна наука (Р. Бхаскара, М. Арчер). Натуралізм і розсудливість «реалізму». Критика «методологічного індивідуалізму», «колективізму» і конфляціонізму. Реалістичне і релятивістське розуміння суспільства. Трансформаційна модель соціальної дії Р. Бхаскара і морфогенетичний / морфостатический підхід М. Арчер.</p>
<p>Перелік рекомендованої літератури</p>	<p style="text-align: center;">Основна</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки. / пер. з фр. Г. Філіпчука. К.: Юніверс, 2004. 688 с. 2. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології: Від античності до початку ХХ ст. К.: Либідь, 1993. 336 с. 3. Історія соціології: навчальний посібник / О.А. Рахманов, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк. К.: КНЕУ, 2017. 279 с. 4. Култаєва М.Д., Навроцький О.І., Шеремет І.І. Європейська теоретична соціологія ХХ – ХХІ століття: навчальний посібник Харків: Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2013. 372 с. 5. Култаєва М.Д., Шеремет І.І. Західноєвропейська теоретична соціологія ХХ ст. / За ред. Бакірова В.С. Харків: Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2003. 296 с. 6. Лапан Т.Д. Історія соціології: навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ Івана Франка, 2007. 236 с. 7. Погорілий О.І. Соціологічна думка ХХ ст. (навчальний посібник). К.: Либідь, 1996. 224 с. 8. Ручка А., Танчер В. Курс історії теоретичної соціології. К.: Наукова думка, 1995. 260 с. 9. Теоретики світової соціології: життя та творчий спадок (Путівник портретною галереєю Інституту соціології НАН України) / За ред. акад. НАН України, проф., д.е.н. В.Ворони. Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. 264 с. 10. Ярошенко А.О. Курс лекцій з історії соціології, К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. 195 с. <p style="text-align: center;">Додаткова література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Archer M. Realist Social Theory: The Morphogenetic Approach. CUP, 1995. 366 p. 2. Bhaskar R. The Possibility of Naturalism: A Philosophical Critique of the Contemporary Human Sciences, 1998. 229 p. 3. Giddens A. Constitution of Society. Polity Press, 1996. 186 p. 4. Structure, Culture and Agency. Selected Papers of Margaret Archer / Edited by Tom Brock, Mark Carrigan and Graham Scambler. London, New York: Routledge, 2017. 343 p. 5. Vandenberghe F. A Philosophical History of German Sociology. London, NY: Routledge, 2009 337 p.

	<ol style="list-style-type: none"> 6. Бурдє П. Практичний глузд. Київ: Український Центр духовної культури, 2003. 503 с. 7. Бурдє П., Вакан Л. Рефлексивна соціологія. Частина II: Чиказький воркшоп / Переклад з англ. Анастасії Рябчук. Київ: Медуза, 2015. 224 с. 8. Вебер М. Протестантська етика та дух капіталізму / Пер. з нім. Олександр Погорілий.. Київ: Основи, 1994. 273 с. 9. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Пер. з нім. Олександр Погорілий. К: Основи, 1998. 533 с. 10. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритости. Львів: Літопис, 2000. 320 с. 11. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну / Пер. з нім. В. Купліна. К.: Четверта хвиля, 2001. — 424 с. 12. Гіденс Е. Соціологія. Київ: Основи, 1999. 560 с. 13. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії. Київ : Юніверс, 2002. 423 с. 14. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах / пер. з нім. М. Бойченко, В. Кебуладзе. К.: Дух і літера, 2011. 336 с. 15. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / Пер. з нім. Наталя Комарова, Олександр Погорілий. К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2005. 262 с.
<p>Електронні ресурси</p> <p>Інститут соціології НАН України: https://i-soc.com.ua/</p> <p>Класрум навчальної дисципліни «Історія соціальних теорій»: https://classroom.google.com/c/NTk2ODU2MTc2NDA1</p>	

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни здійснюється поточний та підсумковий контроль. *Поточний контроль* проводиться з метою визначення рівня підготовленості студента з певних тем, розділів робочої навчальної програми, якості виконання конкретних завдань та здійснюється впродовж семестру під час проведення аудиторних занять (лекції, семінарські заняття) та при виконанні самостійної роботи.

Об'єктом поточного оцінювання є:

- програмний матеріал, який викладається на лекціях;
- питання і проблеми, що обговорюються на семінарських заняттях;
- програмний матеріал для самостійного вивчення, який передбачений робочою програмою та включає індивідуальні завдання: реферат, есе, презентації, тематичний тезаурус.

Форма підсумкового контролю: I модуль – залік; II модуль – іспит; III модуль – іспит.

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
Відмінно (5 балів за тему)	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом; вільно, самостійно та аргументовано його викладає, чітко оперує науковою термінологією, наводить приклади з практики для пояснення теоретичних моделей та категорій, здійснює різні види аналізу, робить висновки, залучає до підготовки як основну, так і додаткову літературу (монографії,

	періодичні видання, першоджерела, тощо). Може обґрунтовано обрати раціональний спосіб виконання практичного завдання; довести отримані результати власної навчально-практичної діяльності; пояснювати алгоритм виконання дослідницьких дій та використання теоретичних знань в практичній діяльності.
Добре (4 бали за тему)	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом; викладає його за зразками без імпровізації. Послугується науковою термінологією, залучає основну і додаткову літературу. За зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; має стійкі навички виконання завдання Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та орієнтації в аналогічних прикладах; при цьому допускаються окремі неістотні неточності та незначні помилки. Може використовувати знання для стандартних практичних ситуацій, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання
Задовільно (3 бали за тему)	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, викладає його з уточненнями з боку викладача; висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, допускає істотні неточності та помилки.
Незадовільно з можливістю відпрацювання (2 балу за тему)	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни. Планує та виконує частину практичних завдань, відсутні сформовані уміння та навички.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Вид	Максимум балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень
Презентація	5	здатність студента/-ки презентувати доповідь, відповідно до змісту навчального матеріалу та супроводити її оригінальним візуальним представленням.
Тезаурус	5	вміння студента/-ки працювати зі спеціальною термінологією (її тлумаченням, роз'ясненням, коментарями).
Реферат	5	Вміння студента працювати з науковою літературою та обирати в ній матеріал за визначеною темою; здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу
Есе	5	Самостійність, логічність розкриття теми, аналіз думок та висловлювань за темою інших авторів, аргументовані особисті висновки.

Розподіл балів, які отримують студенти

I модуль

Поточний контроль	Індивідуальне самостійне	Підсумковий контроль	Сума балів
-------------------	--------------------------	----------------------	------------

			завдання	залік	
T1.2	T1.2	T1.3	20	20	100
20	20	20			

II модуль

Поточний контроль								Індивідуальне самостійне завдання	Підсумковий контроль іспит	Сума балів
T2.1	T2.2	T2.3	T2.4	T3.1	T3.2	T3.3	T3.4	30	30	100
5	5	5	5	5	5	5	5			

III модуль

Поточний контроль						Індивідуальн е самостійне завдання	Підсумковий контроль іспит	Сума балів
T4.1	T4.2	T5.1	T5.2	T6.1	T6.2	40	30	100
5	5	5	5	5	5			

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, виконання і здача яких здійснюється з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання іспиту можливе із дозволу деканату за наявності поважних причин або за письмовою заявою (апеляцією) здобувача до декана
Політика щодо академічної доброчесності	Здобувачі повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначає Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf . У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.
Політика щодо відвідування та запізнень	Відвідування практичних занять є обов'язковим компонентом оцінювання, що передбачає нарахування балів. За об'єктивних причин (напр., воєнний стан, епідемії, хвороба здобувача, стажування за академічною мобільністю та ін.) навчання може відбуватись дистанційно в он-лайн формі за графіком, погодженим із викладачем.
Мобільні пристрої	Дозволяється використання мобільних пристроїв на практичних заняттях за необхідності групової роботи у спеціальних Додатках.
Поведінка в аудиторії:	Всі здобувачі беруть активну участь у всіх заняттях: опитуваннях, дискусіях, під час практичних занять. Виконують всі навчальні завдання вчасно, відповідно до робочої навчальної програми. Всі здобувачі повинні дотримуватимуться правил поведінки в аудиторії на засадах партнерських стосунків, взаємоповаги, взаємопідтримки та взаємодопомоги.